

Živjeti s kompetentnom djecom

Jesper Juul

Odgojiti kompetentnu djecu znači shvaćati ih ozbiljno i istovremeno brinuti o cijeloj obitelji, kaže Jesper Juul.

Shvaćanje prema kojem su djeca puno kompetentnija nego što smo mislili stizalo je devedesetih iz raznih izvora. Fraza 'vaše kompetentno dijete' koju sam i sam iskoristio 1996. za naslov knjige postala je svojevrsan simbol ove nove paradigme, koja ni danas nije u potpunosti shvaćena. Ona se poklopila sa sveopćom željom za demokratizacijom odnosa između odraslih i djece, na primjer u vrtićima i školama, a i danas se često brka s tim primarno političkim i ideološkim smjerom demokratizacije.

Ovo otkriće prema kojem su i djeca 'stvarni ljudi' pokazalo se roditeljima vrlo smisljeno, iako je istovremeno predstavljalo i golem izazov, budući da je roditeljstvo trebalo iznova definirati, kao što su to opisali Daniel Siegel i Mary Hartzel u svojoj knjizi o roditeljstvu. Sada, 16 godina kasnije, većinu mojih zaključaka i pretpostavki dokazale su neuroznanost i nova razvojna psihologija, koju su potaknuli Daniel Stern i drugi znanstvenici iz tog područja.

Ironično je da veliki izazov dolazi automatizmom - to jest, od nesvjesne i needucirane funkcije našeg mozga. Mozak ima tendenciju misliti u okviru suprotnosti, kao toplo/hladno, mokro/

suho, pohvala/pokuda. To je vjerojatno i glavni razlog neprestane debate o odgoju djeteta, te pedagogije koja se kreće između dvije klasične opozicije:

autoritarnog nasuprot 'slobodnog' ili *laissez faire* odgoja. No 'kvaka' je u tome da stvarno moramo misliti i djelovati različito od tradicije u kojoj

samo sami odgojeni - stoga nam nije dovoljno razmišljati samo iz perspektive klasične opozicije ili pak sa svojevrsnom romantičnom željom da moderniziramo i humaniziramo neke tradicionalne odgojne postupke.

Tisuće je roditelja uspjelo razviti nova i konstruktivnija ponašanja - svakodnevnim praksom koja nije tek bolja i ljubaznija prema djeci i roditeljima, već koja prije svega gradi potpuno novi tip odnosa među njima, čime osigurava viši stupanj mentalnog i psihosocijalnog zdravlja kroz priznanje (*anerkennung*), samopoštovanje i povećanu egzistencijalnu odgovornost.

Daleko je lakše opisati principe življenja uz *kompetentnu* djecu, nego ove principe pretočiti u dnevnu praksu i detaljno opisano ponašanje. Kako bilo, radi se o sljedećim principima:

- Budite vjerodostojni i autentični što je više moguće dok boravite i razgovarate sa svojim djetetom: to znači, budite što bliže vašim osobnim granicama, vrijednostima i emocijama. Nemojte rođenje djeteta koristiti kao dodatnu priliku za glumu i nevjerodostojnu imitativnu igru. Vaše dijete treba što više kontakata i razmjene sa svojim 'pravim' roditeljem kako bi se osjećalo sigurno i zaštićeno. Kad dobro upoznate sami sebe, to će obogatiti i vaš život i vaše odnose s drugim ljudima.
- Budite znatiželjni, otvoreni i zainteresirani da uistinu upoznate svoje dijete - ne samo u njegovim prvim mjesecima života, već uvijek i zauvijek; vježbajte i usavršavajte vlastitu sposobnost da gledate i doživljavate zajednički život očima vašeg djeteta, ali budite svjesni i vlastitih misli i reakcija.
- Sjetite se da je odgajanje proces zajedničkog učenja, vašeg i

djetetovog; činite ono što smatrate ispravnim i učite iz verbalne i neverbalne komunikacije i povratnih informacija koje dobivate od djeteta; kad sumnjate, razgovarajte s djetetom i/ili drugim roditeljima.

- Poštujte osobne granice djeteta i imajte na umu da djeca nemaju svjesno znanje o vlastitim potrebama; ona imaju i želje i potrebe, no na vama je da otkrijete radi li se o stvarnoj potrebi ili tek jednoj od djetetovih želja.
- Od rođenja do 4. godine života vaše dijete nema potrebu za aktivnim učenjem već više za empatičnim usmjeravanjem. U međuvremenu će dijete upijati vašu osobnost, vaše moralne vrijednosti i želje, te činiti sve u svojoj moći da vam ugodni, bez prevelike žrtve i odricanja od vlastitog integriteta; to trebate razumjeti, priznavati i hvaliti napore vašeg djeteta što češće.
- Od 4. do 12. godine života vaše će dijete trebati proaktivni odgoj i obrazovanje, a od puberteta i 'sparing partnera' - empatičnu, rodbinski blisku osobu koja uz najviše protivljenja čini najmanju štetu.
- Sve to vrijeme koje provodite sa svojim (u početku malim, pa mlađim, pa odraslim) djetetom, budite svjesni svega navedenoga i pokušajte uspostaviti zdrav i uravnotežen odnos između onoga što govorite i onoga što činite, kako biste zadržali ili poboljšali svoj imidž tj. vlastitu sliku o sebi. Pritom vodite računa da to bude u najboljem interesu vašeg djeteta - omjer bi trebao biti 60:40 u korist djeteta.
- Kao roditelj, naučit ćete mnogo o sebi kroz interakciju s vlastitim djetetom i upoznavajući njegovu osobnost i temperament; to će obogatiti vaš vlastiti život. Sjetite se pokazati mu kada i kako ono obogaćuje vaš život.

- Čim postanete svjesni vlastitih pogrešaka, preuzmite odgovornost za njih i oprostite ih sebi.

Nekoliko je razloga zašto bi ovo moglo biti teško. Najvažnije - svi smo mi naučili voljeti djecu na način kako su naši roditelji voljeli i odgajali nas. Čak i kad nam ti načini nisu bili po volji, roditeljima smo i u tome ostajali lojalni. Drugi je razlog što u našoj kulturi naprosto nije tradicija uzimati djecu za ozbiljno, a kad to činimo osjećamo se neodgovorno. Treći je razlog da često imamo iste ciljeve kao i naši roditelji, iako ih možda želimo postići na drukčiji način. Ako ne promijenimo ciljeve iz 'dobro, pristojno, poslušno' u 'zdravo', bit ćemo razočarani. Tradicionalni pristup nam otežava ili čini nemogućim vjerovati da 'zdravo' odgajano dijete može surađivati i biti poslušno i pristojno - iako je to sasvim ostvarivo.

Kako bismo zadovoljili osnovne potrebe naše djece, od ključne je važnosti da brinemo i njegujemo partnerstvo s djecom, ali i naše individualne živote. To je ono što naša djeca najviše žele i trebaju. Djeca koja su postala dvadesetogodišnjaci više su rezultat načina života kojem su bili izloženi nego naših takozvanih odgojnih postupaka. Odgajati djecu na pravilan način znači brinuti o cijeloj obitelji, a ne dijete staviti u centar vaše pažnje i djelovanja.

Jesper Juul je obiteljski terapeut i osnivač Family-lab International.
jesper.juul@family-lab.com